

ВЛАДИМИР КОЛЕВ
ТРЪПКА, НАРЕЧЕНА
СЕЦЕСИОН

chitanka.info

Началото на XX в. е белязано с предчувствието за неизбежна промяна. Всеки пророк, в зависимост от системата си за осмисляне на света, вади своя рецептура. Дали става въпрос за пореден Апокалипсис, или за нова връзка с Бога, за нови ценностни критерии или за нов площаден императив, тайнството на предчувствието за едно ново познание неусетно завладява хората.

В изкуството продължава роенето на школи и направления, обикновено отричащи яростно елементите на сходство помежду си. Въпреки наличието на „роднински“ стилови похвати. По това време се появяват Арт Нуво, Югендштил, Стили Флореале... Естествено, те не избухват на голо поле, но това не им пречи да претендират за всеобхватност и универсалитет. Неизбежен егоцентризъм, който може да бъде мотивиран и със съвсем посредствена теория. Като правило, нито един стил не успява да закрие културния небосклон за вечни времена. И слава Богу! Представете си света, видян само импресионистично. Или само през очите на егоцентрика Пикасо, експериментиращ точно по това време възприятие в синьо.

По своему жизнерадостната Виена успешно защитава традицията на своята неповторимост. Освен стилните и рафинирани центрове на изтънчена сетивност (известни в съседни „хуманоидни ареали“ като шантани и кафани), тук ферментира истинска, автентична култура. Група художници, начело с Густав Климт създават обединението „Сецесион“. Още самото име (сецесион — отцепничество, отделяне, разграничаване) дава да се разбере, че отново става въпрос за прастарото желание да бъдеш единствен, неповторяем. Казвам това без капчица присмех, защото и в изкуството е неизбежен рефлексът към оригиналното. Който, май не е нищо друго, освен израз на прастарото, непостижимо желание за вечност. Казват, че библейските старци, още от адамово време били живели по няколко десетина години... А как един талантлив художник да се примири със съществуване само от няколко десетки години?...

Не случайно, между термините сецесион и стил модерн се слага знак, ако не за адекватност, то поне за приблизително равенство. По това време още не е изтрещял Сараевският изстрел, стартиращ най-мощната „роднинска“ война — I-вата световна. Но вече се чува тътена от площадите — противопоставянето на големи маси хора една

на друга. По това време вече е овладяна технологията на убеждаване в правотата на някаква масова, но модерна истина.

Вече се вярва непоколебимо, че най-добрия начин да изпъкнеш и да решиш проблем е, като се разграничиш от другите. И като се опиташ да елиминираш направеното от тях. Израз на една и съща тенденция са както появата на Ницше, така и знаменията на Ленин; както Първата руска революция (1905–07 г.), така и сецесионът. Ако използваме един популярен съвременен жаргон, в началото на века вече са узрели предпоставките за един модернизирани тоталитаризъм.

Густав Климт, въпреки че е само художник, се явява и основоположник на увлечение, което пронизва всичко, провокиращо човешкото око. Като се започне със живописата и архитектурата, преминавайки през стила на салфетките и порцелановите сервиси в хола и се завърши с „най-демократичното изкуство — пощенската картичка“ — по изказа на Кенет Кларк.

Има доста определения за същността на сецесиона, но ще привлече вниманието ви само върху едно от тях, на Р. Музил: „Някой си изобретява някакъв великолепен нов жест, външен или вътрешен... Позата, в която живееш! Формата, в която вътрешното съдържание се нагнетява като газ в балон... Техниката на битието. Това могат да бъдат нови мустаци или нова мисъл...“ Предавам само фрагмент от това определение, защото то съдържа два съществени елемента, много характерни за сецесиона: стремежа към оригиналничене и добрата усетливост към повее на новата булевардна библейност.

Обърнете внимание — споменаването на мустаците не е израз на преклонение пред занаята, почти изкуство на бръснаря. А отчитане на простия факт, че по това време еднотипно оригинални мустаци носят въпросният Роберт Музил, Зигмунд Фройд, Фридрих Ницше и един слабо известен виенски художник.

Благодарение на помпозната си простота, стилът сецесион раздвижва умовете, предизвиква адреналинова реакция на големи маси хора. И те придобиват приятното самочувствие, че се вписват във възвишения свят на изкуството. Сецесионът е модерна простота, която създава себеусещането за тежест и оправдана необходимост от присъствието на собствената личност в необятният Божи свят. Сецесионът дава на малкия човек това, което най-често му липсва — самочувствието, че съществуването му не е лишено от смисъл.

Всъщност, сецесионът е аргументиран множество поразхвърляни и поразпаянтени, далеч не универсални теории. Като всяко културно направление, той е не само стилизирана форма на изява на видимото, а и определен начин на мислене. През ума ми минава един виц: Внук подарява на баба си за рождения ден футболна топка. Майка му е изумена от несъобразителността на детето. „За какво ѝ е на баба ти топка?“ Но се оказва, че детето има своите основания: „А тя защо ми подарява винаги книга?“

Образно казано, сецесионът обединява в себе си и бабите, и внуците. И тия с футболната топка в главата и ония, четящите. Тема за отделен разговор е, тия пък, четящите, в какво точно ровят нос?!

Понеже споменах в паралел Ницше и Ленин, в съзнанието ми се натрапва доста иронична тема за размисъл: могат ли все пак да бъдат примирявани непримиримостите?

На стегнатата практичност на Ленин противостои злобното остроумие на Ницше. И, докато Ленин говори за събуждането на народните маси, Ницше загрижено съветва: дори да имаш всички добродетели, трябва да притежаващ способността да ги изпратиш навреме да си легнат да спят.

Ленин съвсем целенасочено събужда човека, като предварително приема, че веднъж събудил се, той не трябва да се занимава с нищо друго, освен с революционна борба. Практиката на обикновения живот подсказва, че мнозинството от нагазилите в блатистия терен на революцията, предпочитат да запретнат навреме крачоли и да се измъкнат, стъпвайки върху по-здрава земя. Казано още по-просто — революционната романтика е до време. До много малко време...

Ницше абсолютизира личността и то, откъсната от привичната действителност. Защото обичайното състояние на човека е животът в пустинята. Възприета не в буквалния смисъл, а като абсолютна изолация. Човекът е естествено лаком егоист. И иска всичко за себе си. А една арабска поговорка гласи: „Който иска всичкото слънце за себе си, получава пустиня.“

Ленин е талантлив оратор, магнетична личност и подобно на чудесата в популярната приказка, умее с едно докосване да пресътвори разбудилия се човек в мераклия революционер.

Ницше, без капчица преструвка признава, че това, което може да обича в човека е, че той е „преход и залез“.

Ленин, познавайки силните страни на личността си, търси контакта с големи маси хора, защото знае как да им въздейства. И така, знаейки, след време е елиминиран от личност с посредствена култура, носещ библейското име Йосиф.

Ницше без притеснение си признава, че когато се обръща с речта си към всички, не говори всъщност никому. Ницше, откровен, аристократичен присмехулник. А толкова хора му се връзват. И застават дисциплинирано зад идеите му...

Дадох тези примери поразхвърляно, но тенденциозно. От камбанарията, на която стоим в момента, началото на XX век е едва ли не идилия. Но ако изчистим праха от повърхността, виждаме под нея жива жарава. Ако погледнем от друг ъгъл обаче, недообмислената оценка на сецесиона е кич. Вярно е, че в сецесиона има кич. Но кое културно направление се е разминало с него? Истина е, че сецесионът има способността да раздвоява мислещия човек. Ама той, мислещият, си е такъв. Най-обича да се раздвоява...

Ако не бъде оценяван като елементарен, във върховете си изяви, сецесионът е едно наистина пълноценно изкуство. Той успява да ангажира обикновения човек именно с втория си план — разбираем като светоусещане на възвишеното и посредственото. Нищо странно. В живота и на възвишените (уж) личности, основен пълнеж си остава дребнотемиято на битието.

Новите мисли на Ницше и Фройд провокират появата на нова, чисто естетическа философия, която се изразява не само чрез мъдростта на думите, но и чрез излъчването на картините.

Добиват известност не само Г. Климт и О. Кокошка, но и цял поменик от кандидати за славата. В този поменик, по това време се вписва и слабоизвестният виенски художник. Една и съща настройка изправя ежедневно пред платното цяла фаланга от талантиливи и недотам талантиливи художници. Създавайки почти военна организация. Всеки един от тях намира своето място в общочовешките раздели на историята.

Картините на Егон Шиле и Оскар Кокошка, показват често лъчезарно излъчване. А често — мъчително терзание. Ражда се още един нов художествен стил — експресионизма. По този начин, Шиле и Кокошка влизат в каталозите и постоянните експозиции на най-големите световни музеи.

Най-впечатляваща е кариерата на слабо известният виенски художник, сецесионистът Адолф Хитлер. Той се намества нашироко в историята по гарантирано впечатляващ начин.

Парадоксално, нали? — Сецесионистичното предчувствие за апокалипсис ражда твореца на най-големия катаклизъм в световната история — Втората Световна война. Катаклизъм, пред който бледнее доскорошният апокалипсис на онази, „братовчедската“ — Първата световна...

Публикация:

— „Литературен форум“, бр. 42/1992 г.

— Дайджест „Мосты“, бр. 3/2007 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.